

Buchwald Péter

„ADALÉKOK A RÁKOSI-KORSZAK
ÉS A KÁDÁR-RENDSZER TÖRTÉNETÉHEZ
A FUTBALL TÜKRÉBEN”

Afoci minden csínját-bínját ismerő történészprofesszor, Borsi-Kálmán Béla könyvét olvasva óhatatlanul arra gondolok, hogy most már nem lehet minden rosszat, minden ballépésünket a majdnem fél évszázados, ránk kényszerített idegen rendszerre fogni. *Az aranycsapat – és ami utána következik* című könyv¹ tulajdonképpen *Az aranycsapat és kapitánya* című kötet (2008) javított és hat új fejezettel kiegészített újrakiadása. Az első könyvről is elmondhatjuk, hogy nem sporttörténeti kiadvány, jobban mondva, nem csupán az, erre pedig hatványozottan érvényes a megállapítás. Nem véletlen az alcím sem: *Adalékok a Rákosi-korszak és a Kádár-rendszer történetéhez a futball tükrében*, de a *Titkosszolgák és célszemélyek futballmezben – és anélkül*, vagy az *Ügynökök célkeresztjében a tehetségek*, és az ehhez hasonló címet viselő fejezetek már kifejezetten a titkosítás alól feloldott levéltári adatokat feldolgozó Borsi-Kálmán Béla történészprofesszor munkái.

Az 1948-ban született szerző a Nagybánya környéki Szinérváralján nevelkedett. Minekutána 14 éves korában családjával Magyarországra költözik, sárospataki és budai középiskolás tanulmányai befejezése után az ELTE történelem-román szakán diplomát és doktorátust szerez, a mindenkori magyar-román és francia viszonyok tanulmányozása mellett a sport is legfontosabb kutatási területéhez tartozik. A magyar labdarúgásról szóló írásai viszont nem csupán a nosztalgiának köszönhetőek. Bevallom, én ezeket szeretem jobban. A történészi munkáit inkább csak csodálom.

Mindkét országban hamar kiderül, hogy tehetséges futballista, ezért tanulmányai mellett elsőosztályú egyesületek ifi- és utánpótlás-csapatokban játszik, és profi labdarúgó álmokat dédelget. Amint egy korábbi

1 Borsi-Kálmán Béla: *Az aranycsapat – és ami utána következik. Adalékok a Rákosi-korszak és a Kádár-rendszer történetéhez a futball tükrében*. Budapest, 2019, Kortárs Kiadó.

írásomban² részletesen tárgyalom, egyetemista korában egy Albert Flóriánnal folytatott, nem éppen barátságos beszélgetés után erről lemond, a történelmi hivatására koncentrálni, a focit már csak amatőr szinten űzi (*Szoc Real, Újságíró válogatott, Fradi Old Boys*, stb.). Nagy valószínűséggel ennek (is) tulajdonítható az, hogy a magyar labdarúgás talán legsikeresebb éveitől, mondhatni egészen a mai napig, történelmi alaposággal keresi az okát annak, miért és hogyan történhetett meg az, hogy egy világbajnokságra is esélyes csapat, amelyik kétszer is történelmi jelentőségű vereséget mér a futball őshazájának tartott Angliára, 2017-ig odáig süllyed, hogy olyan csapatokat sem képes legyőzni, mint Andorra, Luxemburg, vagy Kazahsztán. Írásában a sport és a társadalmi fejlődés kölcsönhatását, a kisebbségi lét és identitás kérdéseit, vagy a szurkolói magatartást vizsgálja. A labdarúgó-történezt az 1954-es világbajnoki döntő kudarcának ürügyén sorra veszi a Rákosi-rendszer olyan abszurditásait, mint a szocialista lágér magasabbrendűségét bizonyítani akaró sportpolitika álságos amatőrsége, a külföldre menő válogatott játékosok nejlonharisnya és karóra csempészésének elnézése, a lefasisztázott Fradi és szurkolótábora ellensúlyozására a katonaságot és a belügyeseket reprezentáló három csapat (Honvéd, Dózsa és – átmenetileg – Bástya) létrehozása, vagy a sportvezetés hozzá nem értése, a kontraszelekció. Egy irracionális, nemzetidegen diktatúra részletes jellemzését kaphatjuk meg a sport-irányítás tükrében.

A könyv kétségtelenül legolvasmányosabb első részének központjában a magyar sport aranykora, a helsinki olimpiától a svájci világbajnokságig, az eufóriától az agóniáig tartó évek, és ezen belül Puskás karrierje áll. A háromnyelvű Máramarosban született szerző rendkívüli empátiás képességére vall, hogy ezt az általa át nem élt, csak könyvekből megismert periódust milyen szuggesztíven tudja közvetíteni az olvasónak. Teljesen hiányzik belőle a nemzeti elfogultság és előítélet, hiszen már az aranycsapat tizenhárom főszereplője közül is csupán egyetlenegynek – Kocsisnak – van kétségtelenül magyar neve. A többinek vagy idegen eredetű, vagy magyarosított. Ráérez arra, hogy a „lényegében francia mintájú nemzetépítés sikertelensége, a nemesi típusú polgárosodás befejezetlensége, Trianon és két vesztes háború

2 Az aranycsapat és ami utána következik. In *Korunk*, 2020/11.

után a foci vígasszá, pótlékká, afrodisziákummá s így politikummá vált, ami nagyon alkalmas egy diktatúrában az elnyomott hazafias érzések megélésére és viszonylag akadálytalan kinyilvánítására” – idézem a szerzőt, és hogy mindez hatványozottan érvényes a kisebbségben maradt határon túli magyarságra, azt már én teszem hozzá. Ezek után talán érthetőbb az elvesztett döntő utáni lincshangulat, ami a válogatott hazai fogadtatását jellemezte. A számunkra katasztrófát, számunkra csodát jelentő döntőt a németek jól megszervezték. Talán még doppingoltak is, a szerző mégsem másokban keresi a hibát, hanem keserűen kifakad: „Semmi sem volt véletlen abban, ami 1954. június 18-a és július 4-e között a svájci focivébén és főleg a berni döntőn történt. Ellenkezőleg, minden magán viselte – egy számunkra idegen rendszerben hangsúlyosabban jelentkező – nemzeti gyarlóságainkat, a tehetség elfecsérlésének módozatait, a rossz szervezést, a széthúzást, a kisebbségi érzésekből fakadó kivagyiságot, az önbizalomhiányból eredő melldőngetést, az erők hibás el- és beosztását, a kapkodást, a következetlenséget, az intrikákat és végül a pánikreakciók sorozatát. Nyugodtan számíthatjuk innen a magyar labdarúgás mélyrepülését.” Kemény szavak, de valóban az azóta eltelt jó hatvanöt esztendőben – kis kitérőktől eltekintve – nemigen volt sikerélménye az egykori válogatott teljesítményétől elkényeztetett magyar szurkolótábornak.

A könyv első részének lezáró fejezete Puskás másodvirágzását írja le. A „száguldó őrnagyot” 1956 előtt sokan azért nem szerették, mert mint kirakatember, a hatalom kedvenceként a lélekölő, nemzetellenes Rákosi-rendszert hitelesítette, legitímálta. Hiába segített mindenkit, főleg játékos társait, ez a bélyeg rajta maradt. Aztán ’56-ban legendává nemesedett, mint aki meghalt a szabadságért vívott harcban. Szerencsére ez csak álhírnek bizonyult. Majd jött az újabb fordulat: az ismert ’56 utáni „fekete túra” után ő sem jön haza, hanem elég hosszas bolyongás után hihetetlen önuralommal lefogy több mint 16 kilót és a dél-amerikai utat is megszervező Östreicher Emil segítségével – aki közben már *Don Emilió*ként ismert menedzser lett – a Real Madridhoz szerződik. Itt még további kilenc évig sikert sikerre halmozva bizonyíthatja, hogy ő a világ valaha élt egyik legnagyobb futballistája. A politikai vezetés által hazaáruló, de a nagyközönség által büszkén szívekbe zárt világsztár huszonöt évig nem jöhetett haza. 1981-ben végül a gulyás

kommunizmussá puhult Kádár-rendszer megengedi, hogy hazatérjen, és 1981. június 6-án a Népstadionban, hatvannégyezer néző előtt a Budapest–Vidék öregfiúk mérkőzésen újra magyar földön játszhat, az immáron 54 éves „nemzet bombázója”. És amint a szerző hozzáteszi: „csoda történt”. A közel százkilós emberke ormótlan potrohához képest iszonyúan fürgén mozogva, a közönség őrjöngése közepette háromszor rezgeti meg az ellenfél hálóját. A történész Kálmán Béla figyelmét viszont az sem kerüli el, hogy Puskás, a nagyérdemű üdvrivalgása közepette, Kádár dísztribünje elé járul és meghajol. Nem mélyen, nem alázatosan, de megteszi. Még aprót biccent is a fejével. A zseniális diplomáciai érzékkel rendelkező *Pancho* képes erre, mert tudja, hogy neki legalább annyira fontos a megbocsátással felérő hazahívás, mint a nemzetközi imázst javítani akaró Kádár-rendszernek, mert az úgymond fenntartható fejlődést csak nyugati bankkölcsönökből lehet fedezni. Egyszerűen újra megkötí a maga paktumát. Kiegyezik a rendszerrel, mint annak idején Rákosi Mátyással és Francóval. Cserébe pedig elfogadtatja magát, megváltja szabadságát.

Az 1993-as hazatelepülése nem túl sok örömet tartogatott Öcsi bácsinak. Még itt-ott megjelent, négy dicstelen válogatott mérkőzésen szövetségi kapitányként is ülhetett a kispadon, néha-néha felkérték egy-egy kezdőrúgás elvégzésére, de lassan már mutatkozni kezdtek rajta a gyógyíthatatlan betegsége jelei. A sors kegyetlen iróniájaként a végzetes kór pont ott támadta meg a szervezetét, ahol a legkevésbé volt várható: a zseniális eszénél. 1999 januárjában még egyszer élvezheti az elképesztő népszerűséget, amikor a labdarúgás nemzetközi korifeusai megválasztják a huszadik század legjobb labdarúgóit. A voksolás végeredménye: 1. Johan Crujff (Hollandia); 2. Franz Beckenbauer (Németország); 3. Alfredo Di Stefano (Spanyolország); 4. Puskás Ferenc (Magyarország). A gálaműsoron még értelmes szép beszédet vág ki, de a vacsorára megjelenő Zicót, a fehér gyöngyszemet, a nála negyed századdal fiatalabb brazil világsztárt már nem ismeri fel. 2002-ben, 75. születésnapján aztán végleg kiderül, hogy az átkozott kór már kezd eluralkodni rajta. Egy Kispesten tartott szakmai értekezleten egyszer csak zavartan feláll és órájára pillantva elnézést kér, hogy neki most el kell mennie, mert várják Kispesten. Tehát oda, ahol éppen a megbeszélés zajlik, az ő részvételével...

Szomorú – fakad ki a szerző, – hogy pont ő, az úgymond alacsony sorból kikerült mesebeli királyfi, aki úgy élte világát, mint egy hamisítatlan magyar úr, aki egyszerre lehetett töről metszett magyar (nemes) és (jó értelemben vett) kozmopolita (világ) polgár, két nemzet „bombázója”, ha nem is a legnagyobb, de a legismertebb magyar, aki talán a világon valaha született legtehetségesebb labdarúgó, nem tudja, nincs tisztában azzal, hogy valójában kicsoda ő maga. Azután már csak a fejedelmeknek dukáló temetés következett a Szent István-bazilika altemplomába. Ott, ahol dízsírhelyet adományoztak neki, pedig valószínű, sohasem vágyott ekkora elismerésre. „Szinte biztos vagyok benne, hogy ha tőle függ, ő a kiscesti temetőt választotta volna” – véli a könyv szerzője.

Térjünk vissza azonban egypár sor erejéig a megbocsátó gálamérkőzés két csapatának az összeállítására. *Budapest*: Grosics – Novák, Mátrai, Kárpáti – Bundzsák, Berendi – Budai II, Hidegkuti, Szusza, Puskás, dr. Fenyvesi. *Tartalékok*: Gellér, Várhidi, Albert, Mathesz, Tichy. *Vidék*: Szentmihályi – Buzánszky, Sipos, Keglovits – Szojka, Szűcs Lajos – Raduly, Puskás Lajos, Monostori II, Rákosi, Szimcsák. *Tartalék*: Menczel, Tóth Mihály, Göröcs.

Micsoda nevek!! Hiszen ők '54–56 után még aktív játékosok voltak. Akkor miért következett be a válogatott mélyrepülése?? A szerző véleménye szerint az 1954. július 4-i kudarcba majdnem minden résztvevő belerokkant. Az önbecsülés, a hit, és az ebből következő egészséges önbizalom megingott. A magyar futball szédületesen rövid idő alatti összeomlása mögött pszichológiai béklyó is rejtőzik: a kóros kishitűség nem tesz jót a focinak. Az ezzel járó görcsös győzni akarás valósággal megbéníthatja a játékosokat. Az aranycsapat utáni idő nagyban hozzájárulhatott ahhoz, hogy az összmagyar nemzetnek szinte az utolsó lelki támasza, az aranytartaléka is elveszett. Az ember óhatatlanul is az 1920-as évek traumáira gondol. Trianonra és a következményeire. Borsi-Kálmán Béla mellett más írástudó is felfigyelt erre (pl. korábban Gimes Miklós).

Habár '56 igen nagy vérvesztést jelentett a magyar futballnak, hiszen a nagyválogatott három legnagyobb ásza mellett a teljes ifiválogatott is külföldön maradt, a '60-as évekre összejött egy olyan korosztály, amelyik egyesek szerint legalább olyan tehetséges volt, mint az aranycsapat. Fazekas, Bene, Dunai II, Zábó, Sípos, Tichy, Göröcs,

Töröcsik, Nyilasi, Détári és a névsor még folytatható. A felsorolásból szándékosan kihagytam a korszak két zászlóshajóját: Albert Flóriánt és Varga Zoltánt, mert ők ketten megérdemelnek egy külön misét. Kettejük viszonyát a szerző is külön fejezetben tárgyalja.

Jómagam 1962-től majdnem minden ősszel Budapesten töltöttem a kb. egy hónapos szabadságomat, és egyetlen kettős rangadóról sem hiányoztam. Akkoriban még magyar tévét nem lehetett Kolozsváron nézni. Csak ámultam a látottakon. Olyan focit, mint egy Fradi-Újpest, vagy egy Honvéd-MTK rangadón, még nem láttam, pedig hatéves korom óta jártam első osztályú mérkőzésekre. Még az 1943-ban lejátszott KAC-NAC mérkőzést is láttam, ami nem volt akármi! A Magyar Nemzeti Bajnokságban, az úgynevezett „magyar világban” lejátszott háborús bajnokságban, a nagyváradi NAC az első, a kolozsvári KAC holtversenyben a Ferencvárossal a harmadik helyen végzett.

Nagyon élveztem a '60-70-es évek magyar fociját, pedig egyik csapatnak sem szurkoltam. Mélységesen fel voltam háborodva, amikor még a mértékadó pestiek is azt harsogták, hogy ezek a falábúak még a cipőjüket sem pucolhatnák a korábbi aranylábú gyerekeknek.

Én főleg Albertet csodáltam. A nála négy évvel fiatalabb Vargát már sokkal kevesebbet láttam. Nekem akkor is Albert volt a császár, amikor, úgymond, csipőre tett kézzel egy félórát csak „közelről nézte a játékot”. Ellenben, ha egyszer elindult, akkor úgy villogott, hogy legtöbbször eldöntötte a mérkőzést. Cikázás közben, kicsit előre hajolva, úgy húzta a két lába között a labdát, hogy azt tőle csak nagyon nehezen lehetett elvenni. Műanyagból készült képmása ma is ott van a szobám falán. Élő futballistát nála jobbat vagy hozzá hasonlót csak a tévében láttam: Pele, Crujff, vagy Zinedine Zidane személyében. Tévénézőként életem talán legnagyobb élménye az 1966-os angliai vében az a bizonyos aranylabdát érő magyar-brazil mérkőzésen nyújtott alakítása volt. Borsi-Kálmán Béla szerint Varga még nála is tehetségesebb volt.

Akkor hát mégis minek tulajdonítható a magyar foci mélyrepülése? Hiszen ezeknek a játékosoknak pluszban még olyan kiváló edzőik is voltak, mint dr. Lakat Károly, Bukovi Márton, Mészáros József, Illovszky Rudolf...

Lakat dr. jegyezte meg szarkasztikusan a repülőgépen, akkor, amikor arról az ominózus marseille-i mérkőzésről (Csehszlovákia-Magyaror-

szág 4:1, 1969. december 3., a mexikói vébeselejtező rájátszása) leverten utaztak hazafelé, hogy „a magyar történelem három M betűvel kezdődő temetője: a Muhi-pusztta, Mohács és Marseille”. Tétmérkőzéseken a vezetőkben, játékosokban mindig ott bujkált a félelem: hátha megint nem sikerül, hátha megint közbejön valami. Albert 2007-ben írt vallomására hivatkozva állítja a szerző, hogy valószínű, ez is közre játszhatott az 1960-ban a római olimpián, az erősen középszerű dán válogatott elleni, 1962-ben Rancaguában a csehek, s végül az 1966-os világbajnokságon a szovjet válogatott elleni kudarokban. Ezután a válogatottnak már a selejtező csoportokból sem sikerült a továbbjutás... Amikor e sorokat írom – 2021. június elején – talán már pislákol valami fényecske az alagút végén... Lehet reménykedni, hogy kinövi magát egy-egy új tehetség a számos futballkollégiumból, az új stadionok meghozzák a maguk hasznát, és lesz újra magyar foci. A Kárpát-medence magyarságának ez sokkal többet jelentene, mint valamelyik nyugati ország lakói számára, vagy az Osztrák–Magyar Monarchia többi utódállamaiban élő többségi nemzetekhez tartozók számára. Magyarországon a foci az „elégtételkeresést, a történelmi-társadalomtörténeti léptékű kompenzációt” (is) jelenti, állítja a szerző, s hozzá kell tennem, hogy ez is hatványozottan érvényes a határon túli magyarságra nézve.

A háború utáni korszak három, szerinte legtehetségesebb magyar játékosát Borsi-Kálmán Béla úgy jellemzi, hogy Puskás a Rákosi-korszak labdarúgásának utolérhetetlen szimbóluma, csillogó vezetője, s ha kellett manipulátora volt; Albert Flórián, a Kádár-korszak bálványa „csak” főnöke, hangadója; Varga Zoltán pedig ugyanennek a korszaknak, kis túlzással, végeredményben az áldozata volt. A két utóbbi között volt egy jó adag – gyakran kívülről gerjesztett – féltékenység, rivalizálás. Borsi-Kálmán Béla javára írható: annak ellenére, hogy – amint erről már szó volt – profi futballista álmait egy Alberttel lefolytatott szerencsétlen beszélgetés törte derékba, igyekszik pártatlanul kezelni kettejük viszonyát.

Varga Zoltán és Albert Flórián az a két focista, aki nagyon sok szakértő szerint befért volna az aranycsapatba. Puskás mindkét „házájában” teljes elismerést aratott, sorsát csak az idős korában rátört Alzheimer-kór átka árnyalta be. Albert, „a császár” a Kádár-rendszer kegyeltje, az egyetlen magyar aranylabdás. Pályafutását aránylag

fiatalon, egy végzetes dániai sérülés miatt kellett befejeznie. Vargának, aki Puskás után talán a legtehetségesebb magyar labdarúgó volt, jóformán semmi sem sikerült.

„Két torzó – idézem a szerzőt –: 1961 és 1968 között egy felébe-harmadába maradt magyar korszak, majd két éves eltiltás után 1970 és 1980 között egy nyugati vesszőfutás: bundabotrányok, tehetségéhez képest méltatlan szerződések, izzadságszagú félsikerek és mindehhez betetőzőképpen egy rossz, balul végződő házasság. Mintha átok ült volna rajta.” Mindenki, játéktársai és szakértők szerint is sokkal többet érdemelt volna. Nagy valószínűséggel rossz természetének, gyanakvó, lázadó karakterének is nagy szerepe volt mindebben. Állítólagos rendszerellenes kijelentései miatt hamar rákattant az elhárítás, amiről neki is tudomása volt. Érzékeny természetének ez sem tehetette a legjobbakat.

Egy labdarúgó karrierjének alakulásában személyisége, egyénisége, karaktere legalább annyira fontos, mint játéktudása. Varga Zoltánnak inkább csak ez utóbbi volt az erőssége. Nem igaz, hogy csak az Albert miatti mellőzése volt külföldre távozásának az oka. Ez is közrejátszott, de saját bevallása szerint is ő inkább a rendszertől akart megszabadulni. Nagy kár. Sikertelen karrierje csak tovább gyorsította a magyar labdarúgás mélyrepülését.

Nem véletlen, hogy egy magyar történész labdarúgásunk aranykorát az 1938-as véré ezüstje és a mexikói olimpia aranyérme közti harminc évre teszi, vagyis akaratlanul a Varga Zoltán szökésével zárja.

Borsi-Kálmán Béla vaskos, albumszerű könyvének eddig tárgyalt fejezeteiről messzemenően érződik, hogy a labdarúgó-történész az *aranycsapat utáni korszak* kudarcaira keresi a választ. Írása igen érdekes és tanulságos olvasmány. Meggyőződésem, hogy nem csupán az olyan, a korszakot átélő öreg szurkolók számára, mint jómagam. Az, hogy egy hullámhosszon vagyunk, már akkor kiderült, amikor a kilencvenes évek elején, mondhatni heti-kétheti rendszerességgel együtt fociztunk Bukarestben. Ő mint a Magyar Nagykövetség kultúrattaséja, én mint a Román Parlament szenátora, a Nagykövetség-RMDSZ-frakció nem vére, hanem sörre menő kispályás csapatának stabil tagjaiként. Őrá inkább mondhatnám, hogy oszlopos tagja,

mert messze kimagaslott a mezőnyből. Csapatukban rajta kívül mások is „be voltak oltva” futballal: maga a nagykövet, a később sikeres bukaresti üzletemberré avanzsált Rudas Ernő is jól bánt a labdával, akárcsak Bagócsy Gyula, a követség számadója, vagy a román fővárosban külgazdasági attaséként dolgozó Bogár Ferenc. Csak mint további érdekességet említem: a mi csapatunkból Frunda György, Borbély László és a kézilabda-kapusi múlttal rendelkező Antal István, valamint az elnöki hivatalban akkor, fiatal politikus-jelöltként dolgozó Ráduly Róbert és Niculescu Toni határozottan focista erényeket „csillogtattak”.

A könyv utolsó fejezete, mint említettem, Borsi-Kálmán Béla történelmi kutatásait összegezi. A titkosszolgálatok megnyitott dokumentációinak tanulmányozásából megismerhetjük a kommunista rendszerek egyik legsötétebb arcát. A besúgók zsarolással történő beépítése, az állandó megfigyelések erkölcsi mélypontra süllyesztették azt a sportot is, amit normális körülmények között eredetileg a felnőttek legkedveltebb játékanak szántak. Bevallom, keserű szájjal olvastam ezeket a sorokat. Sok mindent sejtettünk, de azt, hogy egy elvesztett háború borzalmaival átélő és megszenvedő, hamis ideológiával megtévesztett emberek képesek ilyesmire, nem gondoltam volna. Sajnos, vagy szerencsénkre, azt a kíváncsiságunkat, hogy az ismert és szeretett személyek közül kik voltak a beszervezettek, nem sok új névvel tudja kielégíteni a szerző. A letakart, vagy ahogyan az anyaországiak használják, kitakart nevek miatt nem tudunk meg sok újat az aktákból. Legtöbbször csupán a tartótisztek igazi és a beszervezettek fedőnévét ismerhetjük meg. Hogy ki rejtőzik a fedőnév mögött, csak ritkán tudja feltárni a szerző. A „Nemere” fedőnév tulajdonosa, a Ferencváros kiváló hátvédje, Novák Dezső – üdítő kivételként, jegyzi meg a szerző – megrázó gyónás formájában 2004 októberében rántja le a leplet saját titkosszolgálati múltjáról. Halála után felesége szomorúan állítja, hogy férjét feltehetően az állandó lelkiismeret-furdalás is hozzásegíthette a halálához. Egyedül csak ő fedte fel magát, pedig legalább még hatan voltak az FTC-ben, akik jelentettek, állítja az özvegy. Megtudhatjuk viszont azt, hogy a *Fradi B közép*, a „kemény mag” szurkolótáborára ráállított Bauer Miklós belüleges tiszt törzsszurkolónak álcázva, Bakos fedőnéven az egyik legaktívabb jelentő volt. Sokan állították, hogy az aranycsapatnak azért nem kellett besúgó, mert Sebes Gusztávnak, a szövetségi kapitánynak hivatalból mindíg jelentenie kellett. Pedig volt

rajta kívül még más is. A „Sztójánovics Péter” fedőnév mögött Czibor Zoltán rejtőzik. Annak ellenére, hogy ez a játékkon sohasem látszott, a „rongylábúnak” vagy „bolondnak” becézett Czibor nagyon gyűlölte Bozsikot is, de főleg Puskást. A Bécsben élő Paul Lendvai újságíró állítása szerint, az aranycsapat „tizenkettedik játékosa”, Szepesi György „Galambos” fedőnéven szinte egész idő alatt írt jelentéseket a „szerveknek”. Kivételes intelligenciájára jellemzően ő ezt életében nem erősítette meg, de nem is cáfolta, hanem bejelentette, hogy egy kéziratot, ami a tevékenységéről szól (egy lezárt borítékú levelet), letétbe helyezte a fiánál, amit halála után fel lehet bontani. E levél sorsáról nincs tudomásunk.

Immáron több mint harminc éve, az úgynevezett szocialista láger minden országa önmaga intézheti saját sorsán belül a sportéletet is. Hiszem, hogy ennek meg is lesz az eredménye, lesz újra magyar foci. Szeretném ezt megérni én is. Optimista vagyok?

*Kocka, 2011
(70 x 50 cm, tus, ceruza, papír)*